

בס"ד

חינוך לאור הפרשה

פרשת ראה

כוחה של מצות צדקה!

גיליון מס' 109 תש"פ

הרב יהונתן דדון

yd0527606276@gmail.com

חינוך לאור הפרשה/פרשת ראה

כוחה של מצות הצדקה!

ר' משה נחשב ליהודי אמיד, לא עשיר מדי אך גם לא דל נכסים. התפרנס בכבוד, רכש כמה השקעות, הפרוטות והשטרות היו מצויים בכיסו. על אף זאת, דבר לא הכין אותו לרגע הדרמטי בחייו: היה זה בערבו של יום, כשבביתו נקשו שני יהודים מוכרים, וביקשו את עזרתו למען כלה יתומה שצריכה להינשא. הוא קיבלם בכבוד רב, האזין לסיפור קורע הלב על הנערה המסכנה שהתייתמה מאביה, והקשיב גם למצב הכלכלי הדחוק של העוסקים במלאכה. מבועי הרגש שלו נפתחו, לבו התרכך, ובאחת קם והכריז: 'הריני מקבל על עצמי את כל הוצאות נישואיה - חתונה, נדוניה, הלבשה, קניית דירה, הכל בכל מכל כל. הכל עליי!' מבקשי טובתו היו מופתעים מנדיבותו, אך הוא הסביר במילים פשוטות: 'לא מגיע לנערה שסבלה כה רבות סבל נוסף, לא מתאים שגם בעת נישואיה תהא שמחתה באופן המינימלי ביותר. בשביל זה אני כאן!' - אמר ושלף את פנקס השיקים שלו, והעביר את כולו חתום לידי העוסקים במלאכת הקודש להכניס את הכלה לחופה, לבל יחסר המזג...

הנערה נישאה, ר' משה עמד בדיבורו ושילם את כל הוצאות החתונה, ולא נחה דעתו עד שראה כי הזוג הצעיר יושב שליו ושאן בדירה החדשה שקנה להם בפרוייקט נאה. הוא שמח והתמלא סיפוק מהעובדה כי זכה להעניק תרומה הגונה להקמת בית בישראל, וחש כי הזכויות הללו עוד יעמדו לו לדורי דורות... כמה שנים אחר כך, החל ר' משה לחוש כאבים בחזהו. הוא החל לדרוש ברופאים, עבר

כמה בדיקות וצילומים, ולבסוף, נקרא לפגישה שהוגדרה רצינית
בחדרו של הופא בכיר. 'הנוראה שבמחלות!' – פסק הרופא את
פסוקו ולא העז להביט בר' משה שלבו צנח לנוכח בשורת האיוב...
ר' משה יצא את חדרו של הרופא, ומיד קרס על הכסא הסמוך. לבו
לא עמד לו לבשר את הבשורה לבני משפחתו, עד שאזר אומץ
וסיפר לרעייתו על האבחנה המדוייקת והכואבת, תרתי משמע. מני
אז הפכו ימיו ולילותיו לסיוט מתמשך, הוא נכנס ובא בשערי בתי
החולים, ולבסוף גם עבר טיפול מסויים שנכשל – והטיל עוד סלע
ענקית על לבו המחשב להישבר... לאחר אינסוף התייעצויות
והתלבטויות, בעצת העסקן הרפואי הנודע הרה"ח ר' אלימלך פירר
הי"ו, הוחלט כי ר' משה יסע לניתוח רפואי סבוך ומורכב בחו"ל.
ארגון 'עזרה למרפא' הצמיד לו מתנדב שילווה אותו בהליך הניתוח
המסובך, והם קבעו להיפגש בשדה התעופה לפני העליה לטיסה.
בשדה התעופה, פגש ר' משה את המתנדב, זה שילווה אותו לאורך
המסע כולו ויטפל בכל הסידורים הטכניים הדרושים. ר' משה הביט
בו פעם ופעמיים, משהו בתווי פניו היה מוכר, ולפתע, הגיחה דמותו
של המתנדב כחתן צעיר וחייכן ממבועי זכרוננו של ר' משה, והוא
שאל-צעק-שאג: 'יוסי?' 'אכן כן' – השיב המתנדב בחיוך רחב, 'זה
אני. אני פה ללוות אותך, להיות איתך.' אבל ר' משה לא שמע, עיניו
הצטעפו בדמעות, רעד חלף בגוו וכל כוו התנועע בהתרגשות:
'התחתנת אולי לפני שבע שנים, בתאריך פלוני, באולם פלוני, עם
כלה פלונית?' 'אכן כן', שב יוסי ואישר בחיוך רחב. 'אוי אני לא
מאמין!' – קרא ר' משה בהתרגשות ונתן דרור לדמעותיו. הוא לחץ
את ידו של יוסי בחום, ואמר לו: 'אני כבר יודע שהניתוח יצליח, אני
כבר מרגיש שהטיפול יצליח!' 'בעזרת השם, כמובן!' – השיב
המתנדב המבולבל, אינו מבין ותוהה מה מתרחש לנגד עיניו. 'הרי
זכיתי לשאת בהוצאות נישואיכם, אני הייתי האיש שמימן את כל

ההוצאות לחתונה שלך ושל רעייתך, וגם את הדירה בה אתם חיים
עד היום הזה! – אמר ר' משה ושפשף עיניו כלא מאמין... 'הלא תבין',
הסביר, 'כי אני חש שברגע הזה, שלח לי אבא שבשמים מלאך
להצילני. מאלפי המתנדבים הפעילים נבחר דווקא מתנדב שזכיתי
להעניק לו צדקה ברוחב לב לפני הרבה שנים. יש חשבונות שמים
בענין הזה, בורא עולם שלח אותך אלי! כי כפי שזכיתי להיות השליח
להצילכם בעת נישואיכם, כך נשלחת אתה להציל אותי בעת האיום
על חיי! קשה לתאר את ההתרגשות הרבה, כשהתברר שהמתנדב
שנשלח להיות לעזר בהצלת חיי של ר' משה, הוא לא אחר מהחתן
שעבור כל מחסורו דאג ר' משה עצמו, לפני שבע שנים! ואכן, ר'
משה ויוסי שהו בחו"ל כחודש ימים, במהלכו עבר ר' משה את
הניתוח המסובך בהצלחה כבירה, כשידו של יוסי לא משה מתוך
ידו. יחדיו עברו את התהליכים הרפואיים והתבשרו כי הניתוח הצליח
ב"ה, ויחדיו שבו לארץ כשר' משה בריא ומחייך כמקדם!
סיפור זה, שפורסם בספר 'האמנתי ואספרה' בשם הגאון רבי יצחק
זילברשטיין שליט"א, חושף את האמת המוחלטת הידועה לנו זה
מכבר: **לתת זה לקבל, להעניק זאת זכות!** כשיהודי נותן מעצמו –
הוא עוזר קודם כל לעצמו, וזוכה שה' ישיב לו שבעתיים ויזכה אותו
באינסוף ישועות ונחמות! הבה נפתח את הלב ואת הכיס, נכבד את
העני ונעניק לו ברוחב לב. העני הזה עשוי להתברר כשליח ה'
להציל את חיינו, ברבות הימים אולי עוד יתברר עד כמה כשסייענו
לו – זיכינו את עצמנו. וגם אם לעולם לא נדע, אך את זאת בטוח נדע:
לעולם אין אדם מעני מן הצדקה, תמיד זה עובד הפוך... ההשקעה
בצדקה היא הטובה בעולם, היא המניבה והכדאית ביותר. כשיהודי
מעניק בחיוך רחב תרומה ככל יכולתו – הוא זוכה לפתוח לעצמו
שערי ישועות ורפואות, בריאות ופרנסה, ברכה והצלחה!

*

לעצור את הגלגל...

אחת הפעמים הבודדות, בה מוזכרת המילה 'בגלל' בתורה, היא במצות הצדקה. כתוב בפרשת השבוע: 'כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' בכל מעשי ידיך, וזו מהפעמים היחידות בה מוזכרת המילה 'בגלל'. מפרש בעל ה'כלי יקר', כי העוני חוזר ומתגלגל בעולם, כי גלגל חוזר בעולם. העוני עובר מראובן לשמעון, ממנו ללוי וכן הלאה... מין גלגל כזה שכל יהודי נמצא בו, פעם הוא למעלה – מצליח, ופעם הוא למטה – חסר כל... אומרת התורה: 'כי בגלל הדבר הזה יברכך השם' – בגלל הוא מלשון גלגל, יש רק דבר אחד שעוצר את הגלגל על מקומו: מצות הצדקה. אדם הנותן צדקה, אדם הפותח ידו לכל מבקש ונצרך, אדם הזוכה להעניק מכל הלב – עוצר את הגלגל. מצות הצדקה – בגלל הדבר הזה – יברכך השם, שלא תיפול עם הגלגל למטה... כל אותם המתדפקים על דלתינו, כל גבאי הצדקה הבאים לפנינו, בידם לסייע לנו, להשאיר אותנו במרום הגלגל. כדאי להתייחס אליהם בצורה הנכונה והטובה, מתוך הבנה שהישארותנו במרום הגלגל היא בזכותם! כשגבאי הצדקה נוקש בדלת, הוא בא לסייע לנו. הבה ניתן לו את הכבוד הראוי, כמי שבא להגשים למעשה את פסגת שאיפתנו.

*

סגולה לבנים חכמים ועשירים!

חז"ל אומרים (מסכת בבא בתרא דף ט' ע"ב): "כל הרגיל בצדקה זוכה בבנים בעלי חכמה ובעלי עושר". מדהים: מצות הצדקה מעניקה לנו את השילוב האופטימלי למען ילדינו, שיהיו גם חכמים, גם למדנים, גם מבינים, וגם בעלי פרנסה ועשירים. הצדקה היא כמו 'עיסקת חבילה' כדאית במיוחד: אתה נותן צדקה לעניים, והקדוש ברוך הוא מעניק 'מעטפת הטבות' לילדיך!

*

מה הכוח המיוחד של מצות הצדקה?

מעניין להתבונן: מהו סוד כוח הצדקה, שהיא מעניקה כל כך הרבה הטבות והבטחות? איזו עוצמה נסתרת חבויה בה, מה יש בו באותו שקל או שטר הניתן לעני, הפותח בפנינו את כל השערים ומרעיף עלינו כזה שפע של הטבות? מהיכן נובעת עוצמתה של הצדקה, בהיותה מצוה המזכה את האדם ברשימה כה ארוכה של מתנות? התשובה היא, כי כשיהודי נותן צדקה הוא נותן את הכסף לידי העני, אך לידו ניצב מישהו אחר... כשאביון נוקש בדלתנו, כשעני ניגש אלינו, כשקופת הצדקה השכונתית מגיעה לבקש מאיתנו, אנו לא נותנים את הכסף לעניים, אלא לבורא עולם הניצב לימינו של העני והדל. הוא הנוקש בדלת ומבקש צדקה, הוא העומד לצידו של העני ומבקש עזרה, ככתוב בפסוק: 'כי יעמוד לימין אביון', והוא זה שמקבל מידינו את הכסף למען העני! ולכן, ברגע הזה, נפתחים כל השערים ואבא שבשמים משיב לנו באהבה ומעניק לנו מטובו עד בלי די. אין לו מגבלות ומחסומים, והוא נותן לנו ולילדינו באותו רגע חיים טובים ומאושרים, מוגנים ושמחים, מלאי בריאות ופרנסה וסיפוק בכל תחומי החיים. ואם נתת לעני ושימחת את לבו, ואם כיבדת אותו בנתינתך כי חשת שאבא שבשמים אתו – הרי שאבא שבשמים יוכיח לך שהיה אתו, וישיב לך בשפע רב של ישועות! (הרב אשר קובלסקי שליט"א)

*

ללמד אחרים זה חסד, ומחסד רק מרוויחים...

בחור ישיבה שאל את הסטייפלר אם עליו להפסיק ללמוד עם חברותא שהיה כבד – תפיסה ולהעדיף חברותא מוכשר יותר. השיב לו הסטייפלר: "אם תגמול חסד עם חברך, אזי הקב"ה ישיב לך כגמולך בעת לימודך עם חברותא אחר, כך שתפיסת הלימוד אצלך תהיה מהירה מן המצופה. לכן, לא כדאי לך להפסיק את לימודך עם החברותא הנוכחי" ("הליכות והלכות").

*

על הפסוק בתהילים: "הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד" (ק"ב, ג)
דורשת הגמרא (כתובות נ' ע"א): "זה הלומד תורה ומלמדה". מסביר רש"י
"משמעות הפסוק 'הון ועושר בביתו' – שאין הממון כלה, ואעפ"כ
"צדקתו עומדת לעד". במה דברים אמורים, זה הלומד תורה
ומלמדה, מתקיימת בו הרי הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד –
על שטרח ללמד לתלמידים". על סמך דרשה זו מחדש המהרש"א
חידוש נפלא: "הדמיון בזה ללומד ומלמד, למי שיש לו עושר ונותן
ממנו צדקה, לפי שבצדקה דרשו חז"ל שהנותן אינו חסר כלום, אבל
הוא מוסיף ברכה כמו שכתוב "ובחנוני נא בזאת", כן הלומד תורה
ומלמדה לאחרים, אף שזמנו יקר עליו והלומד לאחרים גוזל מזמן
לימודו, אינו חסר מתורתו כלום אלא עוד מוסיף לו הלימוד
כצדקה, כמו שכתוב "הרבה למדתי מרבותי, ויותר מהם מחברי,
ומתלמידי יותר מכולם". כשם שבצדקה הנותן לעולם אינו חסר, כך
גם בצדקה רוחנית, המלמד לאחרים לעולם אינו חסר, ולמרות
שלכאורה הזמן שלומד האדם עם אחרים הוא על חשבון הלימוד
שלומד בעצמו.

*

כשהיה ה"חתם סופר" עסוק בישיבתו עם לימוד התלמידים, שאלו
אותו בני הבית מה עם חינוך ילדיו? ענה ה"חתם סופר": נאמר
בפסוק: "כל היום חונן ומלוה וזרעו לברכה", ולא כתוב בפסוק מה
חונן אותו בן אדם, ומה הוא מלוה, האם המדובר בכסף או בדברים
אחרים. נראה, אמר ה"חתם סופר", שהכוונה היא לאדם שחונן ומלוה
לאחרים את היום שלו, הוא עסוק כל היום למען תועלת האחרים,
ואדם כזה שמלוה או חונן את כל היום עבור אחרים, לכאורה יש
מקום לחשוש לבניו שלו, וזו כוונת המקרא "כל היום חונן ומלוה",
אדם שמוכן לחונן את האחרים, ולהלוות לאחרים את כל היום שלו,

מבטיח לו הפסוק "וזרעו - של אותו מלוח יחונן - לברכה". אין אדם
נפסד מגמילות חסדים רוחנית עם הזולת. ("חוט המשולש")

*

- חינוך לחסד ונתינה -

כתב המשגיח הרב וולבה זצ"ל: "החינוך של הילד לעשיית חסד -
גם הוא מתחיל כמובן ממה שהילד רואה בבית. רצוי מאוד להרגיל
את הילד לעזור בבית. כמובן שאצל ילדים קטנים מדובר בדברים
קטנים, וככל שהילדים גדלים יכולה העזרה להיות בדברים יותר
גדולים. לא כדאי שהילד יעזור בצורה של עול שאיננו רוצה בו. על
ידי "פקודה" לא נרגיל את הילד לעשיית חסד ברצון ובשמחה. צריך
לתת לילד את ההרגשה הטובה בשעה שהוא עוזר. דבר זה ניתן
לעשות על ידי כך שהופכים אותו למעיין "שותף" של הגדולים בשעה
שהוא עוזר - אז הוא מרגיש שהוא מכובד. וכך הוא עושה את
הדברים מתוך שמחה, ומתרגל לשמוח כשהוא עוזר לזולת".

*

לסיום: צדקה תציל ממוות!

היה זה בבוקרו של יום תענית אסתר תשנ"ו. ר' משה לב ז"ל עשה את
דרכו אל מקום עבודתו כמוכרן של 'מפעל הפיס', בדוכנו שבתל
אביב. דוכנו של ר' משה לא היה כדוכנים של ימיו - ביתן קטן
שמתוכו מוכרים את כרטיסי הלוטו, אלא שולחן נייד ופתוח לכל
עבר, אותו היה מציב במה שמכונה 'נקודות אסטרטגיות' הומות
אדם. כמדי יום, גם באותו בוקר הגיע למרכז צומת הרחובות
דיזינגוף וקינג ג'ורג', פתח את השולחן המתקפל, העמיד את קופסת
הכרטיסים, הציב את הקופה הרושמת, וגם תלה מסביב כמה
מודעות על ההגרלה המתקרבת. אחר כך פתח את הכסא
המתקפל, סידר את התיק מתחת לשולחן, ואז נזכר כי זהו יום
תענית - כך שלא יאכל לאורך כל היום עד קריאת המגילה בליל

פורים. לפיכך נטל את חבילת הוופלים שהביא עמו – ותחב אותה ברישול מה אל התיק... הוא החל להזמין עוברים ושבים לקנות כרטיסי לוטו להגרלה הגדולה או כרטיסי 'חיש גד' לזכיה מיידית, ואט אט הרחוב הלך והתמלא, וגם הלקוחות הגיעו בזה אחר זה. עם כל עשר דקות שחלפו הפך המקום להומה יותר ויותר, הן זהו יום ערב פורים, יום סואן בחנויות ובשווקים, בטח בצומת כה מרכזי אליו מתנקדים אלפי אנשים טרודי קניות ססגוניות של ערב פורים... לפתע, עבר מולו אדם חיוור שהתהלך בעצלתיים, פניו חיוורות, מצבו מכמיר לב. הוא נראה כהומלס – חסר בית מצוי, לבוש בלויי סחבות, רזה באופן קיצוני, ומעיניו נשקף אוקיינוס של כאב. הוא קרב אל הדוכן ופשט ידו, ור' משה נכמרו רחמיו, ועל אתר העניק לו מטבע הגון... אלא שאותו יהודי עני, לא הסתפק במטבע ודחה אותו מלפניו. הוא קרב אל השולחן, והצביע על חבילת הוופלים המבצבצת מתיקו של ר' משה, כאומר 'את זה אני רוצה'. ר' משה הביט בעני ובחפיסת הוופלים לסירוגין, והרהר 'הלא נתתי לו תרומה נאה, מדוע הוא חומד גם את הוופלים בהם אני אמור לשבור את הצום? שיקח לו את הכסף וירכוש לו מזון, למה להעניק לו את חבילת הוופלים הבודדת שברשותי, שאמורה להשביע את רעבוני בצאת הצום?!' אבל מראהו של העני האלמוני שבר את לבו, ולבסוף החליט להתגבר על עצמו. 'אני כבר אשיג לי אוכל לצאת הצום בדרך אחרת' – חשב, ולא ידע עד כמה המחשבה הזו עתידה להציל את חייו ולשנות את גורלו... הוא התכופף, הוציא את חבילת הוופלים והעניק אותה בחיוך לעני שהנהן בראשו בתודה, וברעבונו כי רב התיישב על הריצפה במקום והחל לאכול מהוופלים בתיאבון מוגבר... ר' משה הביט בו כאינו מאמין, במבט חטוף ניתן היה לראות כיצד הצבע חוזר ללחייו של העני, איך כוחותיו שבים אליו. בהתבוננות נוספת, הסיק ר' משה כי כנראה כבר כמה ימים שלא בא

דבר מאכל לפיו של העני הלז, ובשל כך – בראותו את חבילת הוופלים, ולנוכח תשישותו וחולשתו לאור רעבונו הארוך והמוגבר – לא יכול היה להתאפק וביקש את חבילת הוופלים, אותה חיסל על אתר... כשסיים העני לאכול, נפנף בתודה לר' משה, ועזב את המקום. השעות הוסיפו לנקוף, עוברים ושבים רבים מילאו את הרחוב ההומה והסואן, ור' משה מכר כרטיסי לוטו בשפע רב ביום כה עמוס. בשעת צהריים מאוחרת, כשסוף הצום התקרב ובא, הבין ר' משה כי כדאי שיתחיל להיערך לסוף הצום, ושם פעמיו לחנות סמוכה – כדי לרכוש משהו לאכול לכשייצא הצום, תחת חבילת הוופלים שהחיייתה את נפש העני... הוא נועל את הקופה, קושר אותה ואת כל הציוד, מתרחק מהשולחן שלו כמה עשרות מטרים לכיוון החנות, ואז, בדיוק אז – בום! פיצוץ אדיר הרעיד את צומת הרחובות דיזינגוף וקינג ג'ורג'. ר' משה עומד בחזית החנות, שומע היטב את הפיצוץ, הוא נעמד על מקומו מפוחד, אט אט החלו כוחות ההצלה להגיע, יללות סירנות מילאו את החלל, כוחות משטרה ואבטחה חסמו את כל הצומת, שהוא ניצב בשוליה. 'רגע!' – פתאום ניתר כנשוק נחש, 'הפיגוע לא התרחש מאחוריי, הוא התרחש בדיוק מול המקום בו אני עומד 9 שעות ביום! הוא התרחש 2 מטר מהמקום בו שולחני ניצב! אז איך ניצלתי בעצם? איך נותרתי חי? למה לא עמדתי בשולחן באותו רגע? איך עזבתי את הדוכן ביום כה עמוס? מה גרם לי לזנוח את המקום שלי? ואז הוא נזכר. חבילת הוופלים! כן כן, דקות ארוכות ארכו לו כדי להצליח לחשוב בצורה סדורה, ולשחזר את קורות היום: תענית אסתר. הוא בצום מהבוקר. הייתה לו חבילת וופלים. הגיע עני. קיבל מטבע. לא היה מרוצה. לטש עיניו לחבילת וופלים. הוא לא רצה לתת לו. לבסוף התגבר ונתן. לא נותר לו מה לאכול, ולכן הוא עזב את הדוכן, ומיד לאחר שעזב את הדוכן כדי לקנות מזון חלקי המזון שהעניק לעני האומלל – בדיוק אז התרחש

הפיצוץ! כלומר, הוא מסכם לעצמו: 'העני הזה הציל את חיי. בזכות חבילת הוופלים שנתתי לו... לא עוברות כמה דקות, והוא עזב את המקום, מניח לכוחות ההצלה והחירום לעשות את שלהם. הדוכן שלו נהרס כמובן כליל ולא נותר ממנו כל זכר, והוא רכש שולחן חדש, אותו מיקם במקום אחר בתל אביב. חלפו כמה חודשים, וביום מן הימים, בעומדו בדוכן, לפתע ניגשת אליו אשה, רועדת מבכי ונרגשת עד כלות. 'אתה חי?!?! – אני לא מאמינה! – הרי ראיתי אותך בזירת הפיגוע דקות לפני שהתרחש! אחר כך ראיתי את רסיסי השולחן, את כסאך המפורק... האומנם זה אתה?!' 'זה אני!' – השיב לה ר' משה בשלווה, 'וחיי ניצלו, כדי לספר לך ולכל יהודי שצדקה תציל ממוות. שמי שנותן צדקה, מי שנענה לדעקת אחיו העני, מי שמקדיש מהונו ומלחמו ליהודי נזקק – זה ביטוח חיים עבורו. אם אני חי ונושם – אני ההוכחה לחוסנה של הפוליסה הזו!' – סיכם ר' משה. ולא ארכו ימים רבים, עד שר' משה הפך ממוכר כרטיסי לוטו, למוכר פוליסות ביטוח חיים... הוא נהג לשבת שעות ארוכות בשערי ישיבת 'נתיבות עולם', ולזכות את הבאים בנתינת צדקה. לעצמו היה לו די, הוא ביקש למכור עוד ועוד ביטוחי חיים מוצלחים, שהוא ההוכחה לאמינותם ועמידותם בעת סכנה... וכאשר הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל היה מגיע ל'נתיבות עולם' לשמחות, לא ויתר על ביקור קבוע ב'דוכנו' של ר' משה, בו זיכה את הרבים במצוות צדקה. כדי ללחוץ יד להוכחה חיה וקיימת ש'צדקה תציל ממוות', כדי לשמוע ממנו שוב את סיפורו המרגש, אותו היה הרב שטיינמן שב ומספר לשועי עולם שעלו למעונו, כדי לעודדם לתת צדקה. לימים, נכתב הסיפור במלואו בספר 'מזקנים אתבונן', ויהיו הדברים לעילוי נשמתו של ר' משה לב זצ"ל, שנפטר בשנת תש"ע ולא הותיר זש"ק.

שבת שלום!

העלון יוצא לאור
בסיוע תלמוד תורה
"נצח ישראל" בית שמש

לתגובות ולקבלת העלון במייל: yd0527606276@gmail.com